

Kulturaliansens innspill til regjeringens kulturarenastrategi

Kulturaliansen takker for muligheten til å gi innspill til regjeringens kulturarenastrategi. For kulturfrivilligheten er egnede og tilgjengelige arenaer en grunnleggende forutsetning for aktivitet og deltakelse. Det trengs rom for å øve, skape, fremføre, ha kurs og aktiviteter, oppbevare utstyr og møtes – i hele landet.

Vi takker også for muligheten til å delta på departementets innspillseminar og for muligheten til å bidra til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratets (Bufdirs) kunnskapsgrunnlag om universell utforming av kulturlokaler.

Kulturfrivilligheten er for alle – hele livet. Voksne trenger også steder der de kan utøve kultur, lære og delta i fellesskap, enten de har vært aktive siden barndommen eller begynner senere i livet. Kulturarenastrategien må derfor ivareta både barn, unge og voksnes behov for egnede og tilgjengelige arenaer.

I samarbeid med kulturfrivillighetens kompetansemiljøer har Kulturaliansen gjennom flere år arbeidet for at kulturfrivilligheten skal ha tilgang til egnede og tilgjengelige arenaer. En viktig del av dette arbeidet var kartleggingsprosjektet som i perioden 2017–2025 omfattet 98 kommuner og bydeler, oppsummert i rapporten *Kulturarenaer i Norge – Samlerapport etter kartlegging av 98 kommuner (2017–2025)*.¹ Punktkartleggingen som ble gjennomført som en del av prosjektet, ga kunnskap om arenaenes bruk, eierskap og egnethet. Kartleggingen ga oss også praktisk erfaring med å dokumentere kulturfrivillighetens behov. Kartleggingen dekket særlig arenaer for musikk, men også teater, dans, husflid og utstillinger, og i mindre grad aktivitet i vanlige møtelokaler.

Dataene dannet grunnlag for Telemarksforskings rapporter «*Akustikken kunne vært bedre, men huset er iallfall tilgjengelig*»² og *Har kulturfrivilligheten rom for alle?*,³ utarbeidet på oppdrag fra Kulturaliansen. Sammen med våre erfaringer fra medlemsorganisasjoner danner rapportene grunnlaget for vårt innspill. Kulturfrivillighetens organisasjoner er kompetansemiljøer med kunnskap om aktivitetene, arenaene og brukerne og kan spille en sentral rolle i gjennomføringen av strategien.

1. Barrierer for utvikling av egnede kulturarenaer

Kulturfrivilligheten trenger rom som passer til aktiviteten. Kulturaliansens kartlegging viser at mange må bruke kulturarenaer med dårlig akustikk, for lite plass eller manglende støttefunksjoner som lager. Ulike kulturuttrykk har ulike behov, og et ledig

¹ Kulturaliansen. (2025). *Kulturarenaer i Norge: Samlerapport etter kartlegging av 98 kommuner (2017–2025)*.

² Miland, K. P. (2024). «*Akustikken kunne vært bedre, men huset er iallfall tilgjengelig*»: Kartlegging og analyse av arenaer for det frivillige kulturlivet (Rapport 890). Telemarksforskning.

³ Hjemdahl, A.-S., Vrålstad, S., & Bjerklund, M. (2024). *Har kulturfrivilligheten rom for alle? Universell utforming av kulturfrivillighetens rom* (Rapport 899). Telemarksforskning.

rom er ikke nødvendigvis et egnet rom. Telemarksforskingens analyse viser også at brukernes tilfredshet ikke alltid samsvarer med kulturarenaenes faktiske egenskaper. At et lag har funnet måter å gjennomføre aktiviteten på, betyr derfor ikke at forholdene er tilfredsstillende. Manglende lager medfører dessuten transport og rigging av instrumenter, materialer og utstyr som tar tid og krefter fra selve aktiviteten.⁴

Manglende universell utforming er en særlig alvorlig barriere fordi den begrenser hvem som kan delta. Telemarksforskingens rapport om universell utforming dokumenterer mangler ved blant annet trinnfri adgang, dørbredde, tilgjengelige toaletter og teleslynge. Tilgjengelighet må ivaretas både for publikum og for dem som skal øve, skape og fremføre.⁵

Tilgangen til offentlige lokaler er for lite forutsigbar. Skolen er en av kulturfrivillighetens viktigste arenaer. Kulturalliansens erfaring er at ulik praktisering og mangelfulle utlånsrutiner gjør det krevende å benytte retten til gratis bruk av undervisningslokaler. Lokale vurderinger og uklare vilkår skaper usikkerhet om tilgang og kostnader.

Regelverket passer heller ikke fullt ut med behovene for aktivitet på dagtid, helgesamlinger med overnatting og øving etter klokken 21. Retten til gratis bruk gjelder kvalifiserende kurs på hverdager i undervisningsåret, utenom undervisningsferier, som avsluttes senest klokken 21. Bruk utover dette krever særskilt avtale.⁶ Dagtdsbruk er ikke utelukket av regelverket, men møter praktiske hindringer, og skolens undervisning har forrang.

Kulturfrivilligheten eier ofte ikke arenaene den bruker. Mange lokallag bruker arenaer som eies av kommuner, andre organisasjoner, trossamfunn eller andre. Lagene kjenner aktivitetens behov, men har begrenset innflytelse over investeringer og bygningsmessige tiltak. De er avhengige av at eieren prioriterer nødvendige utbedringer, også for universell utforming. Dermed kan dokumenterte behov bli stående uten oppfølging.⁷

Behovene dekkes ikke godt nok av tilskuddsordningene. Kulturalliansens samlerapport peker på store oppgraderingsbehov og manglende sammenheng mellom ordninger med ulike formål og kriterier. Nødvendige tiltak kan falle mellom ordningene, mens krav til medfinansiering og kompliserte søknadsprosesser kan være krevende for frivillige organisasjoner som er bygningseiere. Krav om flerbruk kan dessuten komme i konflikt med behovene til de enkelte kulturuttrykkene.⁸

Organisasjonseide kulturbygg har særskilte behov fordi frivillige har ansvar for både bygget og aktiviteten. Drift, vedlikehold, oppgraderinger og krav til sikkerhet og

⁴ Miland, K. P. (2024). «Akustikken kunne vært bedre, men huset er iallfall tilgjengelig»: Kartlegging og analyse av arenaer for det frivillige kulturlivet (Rapport 890). Telemarksforsking. S. 6 og kapittel 5.

⁵ Hjemdahl, A.-S., Vrålstad, S., & Bjerkklund, M. (2024). *Har kulturfrivilligheten rom for alle? Universell utforming av kulturfrivillighetens rom* (Rapport 899). Telemarksforsking. S. 6–7.

⁶ Forskrift om studieforbund godkjent av Kultur- og likestillingsdepartementet. (2020). *Forskrift om studieforbund godkjent av Kultur- og likestillingsdepartementet* (FOR-2020-12-08-2896). Lovdata. § 16.

⁷ Hjemdahl, A.-S., Vrålstad, S., & Bjerkklund, M. (2024). *Har kulturfrivilligheten rom for alle? Universell utforming av kulturfrivillighetens rom* (Rapport 899). Telemarksforsking. S. 7.

⁸ Kulturalliansen. (2025). *Kulturarenaer i Norge: Samlerapport etter kartlegging av 98 kommuner (2017–2025)*. S. 37–39.

tilgjengelighet må håndteres med begrenset administrativ kapasitet og økonomi. Om regelverk og ordninger ikke tar høyde for disse forutsetningene, kan eieransvaret fortrenge kulturaktiviteten.

2. Behov for kompetanse og kunnskap lokalt og regionalt

Det offentlige må vite hvor kulturfrivilligheten holder til. Mye kulturaktivitet foregår i skoler, kirker, grendehus og andre bygg som også har andre hovedformål. Kulturalliansens erfaring er at disse arenaene og brukernes behov kan bli oversett i kartlegging og planlegging.

Kulturloven § 4 pålegger kommuner og fylkeskommuner å ha en skriftlig oversikt over status og utviklingsbehov på kulturfeltet og fastsette overordnede mål og strategier i planarbeidet. Forarbeidene presiserer at oversikten skal omfatte hele kulturfeltet. Kulturalliansen mener at kommunene og fylkeskommunene må kjenne aktørene i kulturfrivilligheten, hvor de holder til, hvilke arenaer de bruker, og om arenaene er egnede og tilgjengelige for aktiviteten. Dette må omfatte arenaer uavhengig av eierskap og byggenes hovedformål.⁹

Egnethet, tilgjengelighet og universell utforming må vurderes. En oversikt over rom og arenaer må suppleres med vurderinger av om de passer til aktiviteten og deltakerne. Det krever kunnskap om blant annet akustikk, romvolum, gulv, ventilasjon, lys, utstyr og lager. I Kulturalliansens bidrag til Telemarksforsking's rapport fremheves behovet for tydeligere kriterier for egnethet, som støtte for både søkere og tilskuddsforvaltere.¹⁰

Forvaltningen må også ha kunnskap om hvordan ulike funksjonsnedsettelse påvirker muligheten til å bruke arenaene som utøver, deltaker og publikum. Brukernes erfaringer er nødvendige for å identifisere barrierer og vurdere løsninger. Ved nybygg eller oppgraderinger må vurderingene gjøres tidlig i planleggingen, mens det fortsatt er mulig å tilpasse rom og funksjoner.¹¹

Forvaltningen trenger kunnskap om kulturen. De som fordeler tilskudd, planlegger bygg og låner ut arenaer, må vite hva ulike kulturaktiviteter krever. De må også kjenne hverdagen til frivillige lag, som ofte har lite tid og penger til søknader og byggeprosjekter. Kulturroms kombinasjon av tilskuddsforvaltning, fagutvikling og veiledning viser verdien av slik kompetanse. Akustiske forprosjekter er et konkret eksempel på hvordan behov og løsninger kan vurderes før det investeres.¹² Kommuner og fylkeskommuner trenger tilgang til faglig kompetanse om hele bredden av kulturuttrykk. Kunnskapen trengs både hos dem som arbeider med kultur, og hos dem som har ansvar for skoler, kommunale bygg og andre arenaer som kulturfrivilligheten

⁹ Kulturlova. (2007). *Lov om offentlige styresmakters ansvar for kulturverksemd* (LOV-2007-06-29-89). Lovdata. § 4. Kultur- og likestillingsdepartementet. (2024). *Endringer i kulturlova (føremål, armlengd og kommunal planlegging)* (Prop. 6 L (2024–2025)). Kapittel 10, merknadene til § 4.

¹⁰ Miland, K. P. (2024). «Akustikken kunne vært bedre, men huset er iallfall tilgjengelig»: Kartlegging og analyse av arenaer for det frivillige kulturlivet (Rapport 890). Telemarksforskning. Kapittel 3.4 (bidrag fra Kulturalliansen).

¹¹ Hjemdahl, A.-S., Vrålstad, S., & Bjerklund, M. (2024). *Har kulturfrivilligheten rom for alle? Universell utforming av kulturfrivillighetens rom* (Rapport 899). Telemarksforskning. S. 6–7.

¹² Kulturrom. (2026, august). *Retningslinjer*. Kulturrom. (u.å.). *Akustisk forprosjekt*.

bruker.

3. Tiltak som bør inngå i strategien

3.1 Etabler en felles definisjon av kulturarena

Strategien bør etablere en felles definisjon som brukes i kartlegging, planlegging og prioritering. Den må ta utgangspunkt i kulturaktiviteten og stedene den trenger. Vi foreslår:

Kulturarenaer er kulturlivets viktigste infrastruktur. En kulturarena er et fysisk sted som jevnlig brukes til, eller er tilrettelagt for, å skape, øve, utøve, produsere, formidle, lære, oppleve eller delta i kultur- og kunstaktivitet.

Definisjonen omfatter hele kulturlivet, på tvers av frivillig og profesjonell virksomhet og uavhengig av om arenaen er i offentlig, ideelt eller privat eierskap. «Fysisk sted» avgrenser mot arena i overført betydning. Bruken eller tilretteleggingen er avgjørende, uavhengig av stedets navn og opprinnelige formål. «Jevnlig» omfatter også sesongbasert og tilbakevendende bruk, som årlige festivaler.

Definisjonen omfatter bygg, rom og uteområder. Den favner både steder for øving, læring og produksjon og arenaer for fremføring og publikumsopplevelser. Eksempler er kulturhus, kinoer, teatre, øvingsrom, atelierer, verksteder, gallerier, bibliotek, museer, arkiv, forsamlingslokaler, kirker, skoler, utesteder, festivalområder og kulturminner. Listen er ikke uttømmende. En gymsal som brukes fast til korpsøvelser, omfattes selv om skole og idrett er byggets hovedformål.

En bred definisjon må suppleres med felles underkategorier. Strategien bør etablere en taksonomi – en inndeling i typer kulturarenaer, som øvingslokaler for musikk, konsertlokaler, teater- og dansesaler, atelierer, håndverksverksteder, utstillingslokaler, filmvisningsrom, spillrom, lokaler for litteratur og fortelling, lokaler for arkiver og samlinger, og kulturhistoriske bygg, fartøy og anlegg som brukes til kulturvern og formidling. Listen er ikke uttømmende, og samme arena kan høre til flere kategorier. Kategoriene må synliggjøre ulike behov og gi grunnlag for prioriteringer. Hver arena må i tillegg beskrives og vurderes etter dimensjoner som bruk, varighet, eierskap, egnethet og tilgjengelighet:

- **Varighet og utviklingspotensial:** Skill mellom faste kulturarenaer med varig tilknytning til kulturvirksomhet og midlertidige arenaer som brukes eller tilrettelegges for avgrensede perioder, som festivalområder. Registrer potensielle kulturarenaer særskilt som steder som kan utvikles til kulturbruk gjennom tilpasninger eller avtaler om tilgang.
- **Eierskap og drift:** Registrer eier, driftsansvarlig og brukere hver for seg, slik at ansvar for tiltak og kostnader blir tydelig.
- **Formål og faktisk bruk:** Beskriv kulturens plass blant arenaens formål, hvilke aktiviteter som foregår der, og hvem som bruker den. Skill mellom bygget som helhet og de enkelte rommene.
- **Tilgang og bruksvilkår:** Registrer tilgjengelige brukstider, kostnader og avtalenes

varighet og forutsigbarhet.

- **Egnethet og tilgjengelighet:** Vurder arenaen opp mot aktivitetenes krav til blant annet størrelse, akustikk, gulv, ventilasjon og teknisk utstyr, og deltakernes behov for universell utforming.
- **Støttefunksjoner:** Ta med lager, garderober og nødvendige tekniske fasiliteter.

Å være en kulturarena er ikke det samme som å være en egnet kulturarena. Arenaer med mangler må inngå i kartleggingen nettopp for at utbedringsbehovene skal bli synlige. Underkategoriene må, sammen med dokumenterte behov, gi grunnlag for prioriteringer og målrettede virkemidler. Registrering som kulturarena gir ikke automatisk rett til tilskudd; den enkelte ordningen må ha tydelige formål og prioriteringskriterier.

Kulturalliansens samlerapport peker på behovet for bedre samordning av kategorier for bygningstyper, formål og eierskap.¹³ Kategoriene bør bygge på erfaringene fra gjennomførte kartlegginger og utvikles sammen med kulturfrivilligheten, kulturlivet ellers og relevante fagmiljøer.

3.2 Tydeliggjør kartleggingsansvaret etter kulturloven § 4

Strategien bør etablere at kommunenes og fylkeskommunenes oversikt over kulturfeltet må omfatte en oversikt over hvor kulturfrivilligheten holder til, arenaene den bruker og udekkede behov, uavhengig av eierskap. Kommuner og fylkeskommuner må ha ansvar for å oppdatere oversikten og følge opp behovene med tiltak og finansiering som del av planarbeidet etter § 4.¹⁴

3.3 En nasjonal kartleggingsløsning og tilgang på kompetansemiljøer

Departementet bør legge til rette for en nasjonal kartleggingsløsning i form av et felles digitalt verktøy der kommuner og fylkeskommuner kan registrere og oppdatere opplysninger om kulturarenaer og udekkede behov. Felles spørsmål og kategorier må gjøre kartleggingen enkel og dataene sammenlignbare mellom kommuner og over tid. Resultatene må kunne brukes i lokal og regional planlegging og nasjonal politikkutvikling. Bufdirs kunnskapsgrunnlag understreker behovet for sammenlignbare data og peker på muligheten for å videreutvikle eksisterende kartleggingsverktøy. Opplysninger om arenaenes tilgjengelighet bør også gjøres lett tilgjengelige, slik at deltakerne kan vurdere om de kan bruke dem.¹⁵

Både det offentlige og kulturfrivilligheten trenger tilgang til kompetansemiljøer, men behovene er ulike. Kommuner og fylkeskommuner trenger særlig veiledning i kartlegging, behovsvurdering og bruk av resultatene i planlegging. Veiledningen må

¹³ Kulturalliansen. (2025). *Kulturarenaer i Norge: Samlerapport etter kartlegging av 98 kommuner (2017–2025)*. S. 39.

¹⁴ Kulturlova. (2007). *Lov om offentlige styresmakters ansvar for kulturverksemd* (LOV-2007-06-29-89). Lovdata. § 4. Kultur- og likestillingsdepartementet. (2024). *Endringer i kulturlova (føremål, armlengd og kommunal planlegging)* (Prop. 6 L (2024–2025)). Kapittel 10, merknadene til § 4.

¹⁵ Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2026). *Universell utforming av kulturlokaler: Sammenstilling av kunnskap fra kartlegginger, rapporter og brukererfaringer*. S. 48–52 og 55–56.

bygge på kunnskap om hvor kulturfrivilligheten holder til, hva aktivitetene krever, og hvordan frivillige lag kan involveres. Kulturalliansens erfaringer fra kartleggingsprosjektet bør inngå i dette arbeidet.

Organisasjoner som eier bygg, trenger også veiledning om vedlikehold, brannsikkerhet, forsikring og finansiering. Kompetansemiljøene må samlet dekke bygg, teknisk utstyr og egnethet for ulike kulturuttrykk, inkludert universell utforming.

3.4 Sikre gratis og forutsigbar tilgang til offentlige lokaler

Regjeringen bør gjennomgå voksenopplæringsregelverket og utlånspraksisen, slik at gratis tilgang til lokaler bedre møter kulturfrivillighetens behov. Gjennomgangen må omfatte dagtidsbruk, helgesamlinger med overnatting, ferier, aktivitet etter klokken 21 og kostnader som belastes brukerne.

Retten bør utvides til andre egnede offentlig eide lokaler. Det bør også vurderes om private skoler med offentlig støtte skal omfattes av en utvidet ordning.

For kommunale skoler må prinsippene for utlån fastsettes og følges opp på kommunenivå, som del av en helhetlig plan for skolen som kulturarena. Tilgangen bør ikke avhenge av den enkelte rektors prioriteringer. Tilsvarende må fylkeskommunen ta ansvar for sine skolebygg.

3.5 Utarbeid en nasjonal veileder for planlegging av kulturarenaer

Regjeringen bør utarbeide en nasjonal veileder for kommunal og fylkeskommunal planlegging av arenaer til kulturaktivitet. Den bør vise hvordan kartlegging og brukernes behov følges opp i planer og byggeprosjekter.

Veilederen må også vise hvordan kulturfrivilligheten sikres reell medvirkning før premissene for planer og byggeprosjekter fastlegges. Ulike kulturuttrykk og grupper uten arenaer må inkluderes. Medvirkningen må tilpasses frivillighetens tid og kapasitet, og det må fremgå hvordan innspill følges opp. Ved omfattende prosesser bør det avsettes ressurser til deltakelse og koordinering.

3.6 Gjennomgå, samordne og styrk de økonomiske virkemidlene

Departementet må foreta en helhetlig gjennomgang av tilskuddsordningene for kulturarenaer. Ordningene må styrkes økonomisk, slik at flere dokumenterte behov kan følges opp.¹⁶ Tilskuddsordningene må også ivareta arenaer for voksnes kulturaktivitet og aktivitet på tvers av generasjoner.

Ordningene ivaretar ulike behov: Den desentraliserte ordningen er viktig for bygningsmessige tiltak, mens Kulturrom bidrar til egnede rom og teknisk infrastruktur for kulturaktivitet. Gjennomgangen bør avklare hvordan ordningene best kan utfylle hverandre, og sikre finansiering av tiltak til universell utforming, tilgjengelighet og energieffektivisering. Det må være mulig å få tilskudd til kartlegging, brukermedvirkning og faglige vurderinger før utbedringer settes i gang.¹⁷

¹⁶ Kulturrom. (2026). *Et kunnskapsgrunnlag til regjeringens arbeid med kulturarenastrategi*. S. 34–35.

¹⁷ Kulturrom. (2026). *Et kunnskapsgrunnlag til regjeringens arbeid med kulturarenastrategi*. S. 73–74. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2026). *Universell utforming av kulturlokaler: Sammenstilling av kunnskap fra*

Evalueringen av den desentraliserte ordningen peker på behov for bedre kjennskap til ordningen og sterkere prioritering etter lokale og regionale behov.¹⁸ Fylkeskommunene bør styrke informasjon og veiledning, og det må sikres at flere midler når frivilligheten, for eksempel gjennom en særskilt andel av midlene. Ordningene bør kunne kombineres i samme prosjekt, nå både eiere og driftsaktører i leide arenaer og samlet dekke bredden av kulturuttrykk. Ved tilskudd til utbedring av leide arenaer bør avtaler sikre kulturaktiviteten langsiktig tilgang.

Organisasjonseide bygg har særskilte behov som må ivaretas i regelverk og ordninger. Gjennomgangen må omfatte vedlikehold og bærekraftig drift, slik at frivillige eiere kan holde byggene i stand og i bruk.

Det må gis full momskompensasjon for nybygg, påbygg og ombygging av kulturarenaer der avgiftskostnadene ikke allerede kan fradragsføres eller kompenseres. En egen ordning må gi frivillige og ideelle eiere likeverdige vilkår med idrettsanlegg, uten å svekke momskompensasjonen for frivillighetens øvrige virksomhet.

Avslutning

Kulturalliansen setter pris på den åpne og involverende prosessen departementet har lagt opp til. Vi ser frem til det videre arbeidet med strategien og bidrar gjerne med erfaringer fra kartleggingsprosjektet og medlemsorganisasjonene våre.

Med vennlig hilsen

Stian Seland

Daglig leder

kartlegginger, rapporter og brukererfaringer. S. 52.

¹⁸ Oslo Economics. (2025). *Gjennomgang av Desentralisert ordning for kulturbygg* (Rapport 2025-10). S. 1–2.